

ŠKOLA ZA CESTOVNI PROMET
Zagreb

NASTAVNO PISMO

Zanimanje:
TEHNIČAR CESTOVNOG PROMETA

Nastavni predmet:
HRVATSKI JEZIK
2 RAZRED

Kako koristiti nastavno pismo?

Cijenjeni polaznici!

Da bismo vam olakšali samostalno učenje i pripremu za polaganje ispita iz hrvatskog jezika po propisanom programu za 2. razred četverogodišnje strukovne škole, pritedili smo vam nastavno pismo predviđenog gradiva. Sadržaj je podijeljen na tri cjeline koje obuhvaćaju teme iz tri područja: književnosti, jezika (morfoloĳije) i izražavanja. Za svake teme nalaze se zadaci za samostalni rad što zahtijeva od vas i korištenje udžbenika- za književnost i jezik: Književnost 2, Čitanka za 2. razred četverogodišnjih strukovnih škola, i Hrvatski jezik 2 s radnom bilježnicom, izdavač Alfa, Zagreb.

Na marginama nastavnog pisma objašnjeni su najvažniji pojmovi, a taj dio je namijenjen vašim zapisima prilikom učenja.

Na zadnjoj stranici su pitanja za ispit- tipizirana.

Želimo vam uspješno učenje i zadovoljavajući uspjeh na ispitu.

SADRŽAJ:

I. KJIŽEVNOST.....	1.- 13. str.
II. JEZIK (MORFOLOGIJA).....	14.-22. str.
III. POVIJEST JEZIKA.....	23.-24. str.
IV. IZRAŽAVANJE.....	25.-26. str.
V. POPIS LEKTIRE.....	27. str.
VI. PITANJA.....	28. str.

Naziv-francuski
renaissance
znači **preporod**

I. KNJIŽEVNOST

Renesansa u europskoj književnosti

Renesansa je razdoblje u umjetnosti, filozofiji i povijesti(epoha) 14.-16. st.

Opće značajke: - **nastavak humanističkih principa, okrenutost čovjeka ovozemaljskom, realističnost i hedonizam, uzor antička umjetnost.**

Svjetonazor suprotan od srednjovjekovnog, individualistički i materijalistički.

Umjetničke značajke: - umjetnička djela su realistična, kopiranje antike znak je obrazovanosti, sklad, simetrija, umjerenost, smirenost i pravilnost u formi i izrazu. U književnosti prevladava svjetovna tematika i narodni jezici uz latinski.

Književne vrste: od lirskih pjesama najviše **petrarkistička lirika, zabavna i pokladna lirika, od dramskih komedija dell arte, tragedije, epovi, romani...**

Društveno-povijesni okvir: razvoj gradova, znanstvena i geografska otkrića(tisak, barut)

Prostor: mediteranske zemlje, Engleska...

Najvažniji pisci: **M. Cervantes, L. Ariosto, F. Rable, W.**

Shakespeare...

M. Cervantes de Saavedra (1547. – 1616.)

Španjolski renesansni pisac, pjesnik, komediograf, novelist i romanopisac...

Don Quijote

Roman lika ili karaktera – u središtu je oblikovanje karaktera, karakterološki paralelizam.

Glavni lik:

D. Quijote: okarakteriziran fizički, socijalno, psihički i moralno: 40. god., srednjeg rasta, mršav, plemić, naivan, zanesenjak, čitajući

donkiohotizam:
označava
tragičnost
idealista,
smiješan,
uzaludan pothvat

parodija-djelo u
kojem se ismijava
drugo djelo

viteške romane želi i sam doživljavati pustolovine. Ideali su mu: DOBROTA, LJUBAV, PRAVDA I SLOBODA. Stvarnost ne razumije takve, ispada smiješan i uvijek stradava.

On je tragikomičan lik: istovremeno smiješan i tužan – pisac ga opisuje s humorom porugom.

Drugi lik Sancho Panza: suprotan Don Quijoteu, njegov perjanik, realist, materijalist, seljak, voli jesti, dobričina. Uvijek prati gospodara, upozorava ga na opasnosti, ali i on se zanositi snovima.

Tema romana - dvostruka:

1. poruga na viteški roman i feudalizam (**parodija**)

2. sukob između ideala i stvarnosti

Roman je sinteza tri tipa renesansnih romana:

a) viteški: potječe iz srednjeg vijeka, lik viteza lutalice, bori se za čast, odan gospodaru i gospodarici dami svog srca,

b) pikarski: iz 15. st. glavni lik je simpatični varalica iz puka, prost čovjek koji se kroz život probija nagoni i prilagodbom situaciji,

c) pastirski – ljubavne zgrade pastira koji žive u čarobnom svijetu prirode u ljubavi

Pripovijedanje je dinamično, prisutne su sve tehnike, pisac je u 1. licu (navodni autor). Opisi su realistički i humoristički, a humoristični su jezik, govor, ponašanje i situacije.

Zadatak: Pročitati i interpretirati poglavlje o sukobu s vjetrenjačama.

W. Shakespeare: Hamlet

Tragedija u 5 činova- sofoklovskog tipa.

Tema je Hamletova tragična sudbina, a glavni motiv – osveta oca.

Ideja: istaknuta vjera u čovjeka i njegov um, osuda mrtvih istina.

Hamlet, glavni lik, ludilom i predstavom nastoji otkriti istinu o očevu ubojstvu, mijenja odnos prema svijetu, životu i ljubavi. Razočaran je, osjeća bol i pesimizam, uvjeren je da ne postoji ljubav. Svugdje vidi zlo i licemjerje- stric mu je ubio oca, majka se prebrzo udala za njega, djevojka Ofelija mu je neiskrena.

Renesansno: kritičan, logičan, humani stav prema malim ljudima, bori se protiv licemjerja, obrazovanost, **manirističko:** svijet labirint, zao, odnosi isprepleteni

Dijelovi, naslovi činova: 1. Tajna smrti H. oca, 2. H. ludilo, 3. Tajne se otkrivaju, 4. Nikad ne dolazi jedno zlo samo, 5. Krvavi plodovi zla
Katarza: svatko se obraća protiv zla

Drama je utemeljena na događajima engleskog dvora – M. Stewart udaje se za ubojicu svoga muža, dok sin moli za osvetu zbog oca.

Shakespeareova kazališna teorija- kazalište zrcalo svijeta.

Elizabetansko kazalište- imitira talijansko kazalište, ima elemente komedije za zabavu i učene komedije.

Posebna odlika šekspirova dijaloga- sva dramska snaga u govoru je likova, scenska oprema oskudna.

hamletizam-
sukob ideala i
stvarnosti

<p>Zadatak: 1. Pročitaj djelo u cijelosti i protumači odnose između likova. 2.Nauči osnovne podatke Shakespeareove književne biografije.</p>	
<p style="text-align: center;">Renesansa u hrvatskoj književnosti</p> <p>Traje u 16. st u mjestima na istočnoj obali Jadrana- mletačka Dalmacija i Dubrovnik. Najvažniji gradovi: Dubrovnik, Split, Trogir, Zadar, Šibenik, Hvar, Cres... Osnovna obilježja su kao u europskoj renesansi: Oslanja se na talijanske uzore, nastavlja tradiciju narodne i srednjovjekovne književnosti, afirmira hrvatski jezik i domoljubne teme. Književne vrste: lirika- ljubavna, religiozna, zabavna, šaljiva, pokladna i satirična;epika- povijesni ep, putopis, roman; drama- komedija, tragedija, pastoral, povijesna drama; diskurzivni oblici- poslanice(pisma). Pisci: M. Marulić, M. Držić, H. Lucić, B. Karnarutić, P. Zoranić, P. Hektorović, M. Vetranić, N. Ranjina, Š. Menčetić, Đ. Držić...</p>	
<p>M. Marulić(145.-1524) Najvažniji hrvatski renesansni pisac iz Splita. Smatramo ga ocem hrvatske književnosti: napisao prvi umjetnički ep Juditu hrvatskim jezikom, čakavskim narječjem, a pisao je latinskim i hrvatskim jezikom, bio europski priznat i poznat.</p> <p>Judita Starozavjetnu priču o udovici koja spašava židove od osvajača Marulić oblikuje u ep sa šest pjevanja. Tematski i idejno tumačimo je kao alegoriju u kojoj pisac ističe vjeru i hrabrost kao vrline kojima se može pobijediti neprijatelja, misleći pri tome na turske napade na Split. Strukturno ima značajke renesansnog epa: linearnost, površinsko, zatvorena forma/simetričnost, mnoštvenost, jasnoća. Stih je dvostruko rimovani dvanaesterac. Djelo je namijenjeno onima koji ne znaju latinski jezik. Marulićevi uzori su klasični pisci i anonimni glagoljaši „začinjavci.</p>	

Zadatak: Pročitaj ulomak u udžbeniku i odgovori na pitanja koja slijede iza njega.

M. Držić(1508.-1572)

Najznačajniji hrvatski renesansni **komedio**graf iz Dubrovnika. Piše pjesme, komedije, tragedije, pastirske igre.

Djela: **Dundo Maroje, Skup, Novela od Stanca...**

Dundo Maroje

Komedija karaktera s elementima ostalih tipova komičnoga. Osnovna radnja vezana je uz dolazak **dunda Maroja** u Rim po **sina Mara**, koji umjesto da trguje, troši novac na kurtizanu **Lauru**.

Paralelno teče radnja sa slugama, oni služe gospodare, ali ne zaboravljaju ni vlastitu korist. Središnji lik je **Pomet**, sluga grofa **Tudeška**, Laurinog proscia, on će otkrivati sve tajne i upravljati odnosima likova, a motiv mu je da dobije novac, dobro jede i privoli Laurinu sluškinju **Petrunjelu** na ljubav. Tipični je renesansni lik-snalažljiv, makijavelist i hedonist.

Tema djela je prikaz Dubrovčana 16. st, ruganje škrtosti oca i rasipnosti sina. Kritika je usmjerena na bogate, a simpatija prema slugama. Govor likova je individualiziran: dubrovački, talijanski, iskrivljeni talijanski (makaronski), narodni.

Komedija ima **dva Prologa**, u 1. Negromant Dugi Nos govori o dobrim (ljudima nazbilj) i lošim ljudima (ljudima nahvao) time najavljuje temu, a u 2. kazuje o okolnostima izvođenja komedije.

Zadatak: Pročitaj djelo u cijelosti i protumači odnose među likovima.

H. Lucić: Jur ni jedna na svit vila

Pjesma je jedan od najljepših primjera renesansne petrarkističke lirike.

Opisuje ljepotu žene u detaljima, pjesnikovu ljubav, divljenje i želju da ona bude trajna. Prisutni su elementi narodne književnosti, metaforika, stih, jezik.

Forma i sadržaj pjesme su ustrojeni po načelima renesansne poetike: pravilnost i simetričnost strofe i stiha (oktave, osmerci, rima), ponavljanje početnih stihova na kraju pjesme obrnutim redom i redosljed motiva.

Zadatak: Pročitaj pjesmu iz udžbenika i odredi motive i metaforiku.

H. Lucić je autor **1. hrvatske svjetovne drame Robinje**, povijesno-ljubavnog karaktera.

Zadatak: U udžbeničkoj cjelini Renesansa u hrvatskoj književnosti

makijavelist-
onaj koji se ravna
po načelu cilj
opravdava
sredstva
hedonist- koji
uživa u životu

**petrarkistička
lirika-**
najraširenija u
renesansi- po
uzoru na Petrarcu
opisuju ljubav
prema ženi,
forma sonet

na ulomcima iz djela pisaca- Menčetića, Vetranića, Karnarutića, Zoranića i Hektorovića istražiti značajke- motive i izraz hrvatske renesanse književnosti.

Barok u europskoj književnosti

Stil u umjetnosti krajem 16., 17. i početkom 18. st.

Veliki utjecaj imaju vjerski pokreti reformacija i protureformacija (katolička obnova).

Osnovna je značajka kićenost u izrazu, retoričnost i patetičnost govora tj. gomilanje metafora, kontrasta (konćeta), gradacija i svih izražajnih sredstava. Motivi su im religiozni i misaoni, a pišu kratke pjesme, epove, poeme- plačeve, romane. Od dramskih vrsta zastupljene su one s glazbenim elementima melodrama, opera...

Pisci: **T. Tasso, G. Marinno (marinizam 2. naziv za barok)** u Italiji, **Calderon de la Barca, Lope de Vega i L. Gongora (gongorizam 2. naziv za barok, kulteranizam** u Španjolskoj)

U Francuskoj se barok zove **preciozna** književnost zbog kićenosti.

T. Tasso (1544.- 1595.)

Talijanski barokni pisac, uzor mnogima i hrvatskom piscu I. Gunduliću.

Pisao pastirske igre, epove, pjesme...

Najvažnije djelo mu je **Oslobođeni Jeruzlem**, ep s temom iz 1. križarskog rata.

Povijesna i religiozna tema se isprepleću, **ideja ističe potrebu jedinstva Crkve.**

Križari ratuju za oslobođenje Kristova groba i pobjeđuju muslimane. Radnju usporavaju ljubavni događaji vezani uz kršćanske junake, a prisutni su i fantastični elementi.

Ep je napisan po uzoru na klasične epove, strofa stanca (otava rima), stih rimovani 11-erac.

Zadatak: Na ulomku iz udžbenika pronađi invokaciju i najavu teme.

naziv **barocco**- biser nepravilna oblika i nevelike vrijednosti.

konćeto-neobični kontrasti

kulteranizam- Gongorino nastojanje da piše biranim jezikom i izrazom

preciozni- nakindureni

Barok u hrvatskoj književnosti

U 17. st. značajno je djelovanje svećeničkih redova: isusovaca, franjevac, pavlina, kapucina...

Borbe s Turcima, politička i kulturna rascjepkanost utječu da se književnost razvija u više centara: 1. dubrovačko- dalmatinski krug:

I. Gundulić, I. Bunić Vučić, J. Palmotić, I. Đurđević...

2. ozaljski krug: **Frankopani, Zrinski, I. Belostenec...**

3. slavonski: **A. Kanižlić**

4. sjevernohrvatski: **J. Habdelić**

5. bosanski: **M. Divković**

Intenzivan je rad na jeziku- jezikoslovci: **B. Kašić**- autor 1. hrvatske gramatike,

Rječnike pišu: **J. Križanić, I. Belostenec (Gazophylacium), J. Habdelić, J. Mikalja...**

Književna obilježja su: **utjecaj protureformacije, ispreplitanje svjetovne i religiozne tematike, kićeni stil.**

U ozaljskom krugu pišu jezikom koji je mješavina svih naših narječja.

plač- vrsta djela
gdje se grešnik
plaćući kaje

I. Gundulić (1589.-1638.)

Najznačajniji hrvatski barokni pisac iz Dubrovnika.

Pisao je pjesme, pastirske igre, epove.

Djela: **Suze sina razmetnoga (poema tzv. plač), Dubravka, Osman...**

Suze sina razmetnoga

To je tipična **barokna poema- plač**.

Govori o grešniku koji se plaćući kaje i traži oprost.

Sastavljen je iz tri dijela (plača): **Sagrješenje, Spoznanje i Skrušenje.**

Razmetni sin trži od oca da mu da novac za njegov dio imanja te ga potroši na ženu i zabavu, osiromaši, svi ga ostave, tada spozna svoju pogrešku, kaje se i odlučuje vratiti ocu vjerujući u njegovu dobrotu i oprost.

Inspiracija je Lukino evanđelje o razmetnomu sinu.

Ideja- **u religioznom duhu, treba se pokajati za grijeh, vjera u Boga daje utjehu i nadu – aluzija na grešne Dubrovčane i pristaše protestantizma.**

Stil: mnoštvo stilskih izražajnih sredstava (kontrasta, končeta), razmišljanja o prolaznosti, smrti, životu, retoričnost i patetičnost govora.

Jezik- dubrovački- temelj standardnom hrvatskom jeziku (štokavsko

narječje, ijekavski govor).

Zadatak:

1. Pročitaj ulomak iz udžbenika i nauči jednu strofu napamet.
2. Istraži motive i izražajna sredstva u ulomcima iz Dubravke i Osmana
3. Pročitaj i analiziraj pjesmu I. B. Vučića Nemoj, nemoj ma Ljubice i ulomke, djela Palmotića, Frankopana, Habelića, Divkovića i Kašića.

Klasicizam

Razdoblje u Francuskoj, Italiji, Njemačkoj... u 17. st.

Naziv- latinski **clasi scriptores** znači pisci prvoga reda (za njih su to antički)

Značajke: **oponašanje antičke umjetnosti, sklad, jasnoća, preciznost, doličnost, prevlast razuma (racionalizam), najviše pišu tragedije i komedije.**

Teoretičar **N. Boiellieu** piše poetiku sa zahtjevima da književno djelo mora biti racionalno, moralno i poučno.

Pisci: **P. Corneille**– piše tragediju Cid, smatraju ga ocem klasicističke tragedije, **J. Racine**- tragediju Fedra..., **Moliere**- piše komedije-Škrtac...i **C. Goldoni**- piše tip učene komedije tzv. komedia erudita-Krčmarica Mirandolina....

P. Corneille: Cid

Cid je **klasicistička tragedija** napisana po pravilima klasicističke poetike: tri jedinstva- mjesta, vremena i radnje, uzvišenog stila i doličnog sadržaja.

Mladi don **Rodrigo (Cid)** zaljubljen je u **Himenu**, ali kad bude u pitanju obrana časti, onda oni potiskuju ljubav, oboje imaju naglašen osjećaj dužnosti i časti te su spremni žrtvovati ljubav i život za nju. Odstupanja od pravila tragedije- na kraju se ipak po kraljevoj želji trebaju vjenčati.

Ideja- **naglašena potreba racionalnog ponašanja, poštovanje morala i običaja.**

Zadatak: Pročitaj ulomak u udžbeniku i odgovori na pitanja.

Moliere (1622.-1673.)

Najznačajniji **francuski komediograf** klasicističkog razdoblja.

Značajna djela: **Škrtac, Mizantrop, Umišljeni bolesnik...**

naziv- latinski **clasi scriptores** znači pisci prvoga reda (za klasiciste su to antički).

plautovski ili učeni tip komedije: 5 činova, tipični likovi starci škrti u sukobu s mladima

Škrtac

Škrtac je komedija karaktera u 5. činova.

Pisac je radnju uzeo iz komedije starorimskog pisca Plauta (Škrtac). Škrti starac **Harpagon** opsjednut je novcem, boji se da ga ne okradu, sumnja čak i u vlastitu djecu. Želi se oženiti mladom djevojkom u koju je zaljubljen i njegov sin. Okrade ga sinov sluga pa ga na kraju ucjenom prisile da za novac odustane od ženidbe. Oženit će se oni koji se vole- mladi, a sretnom završetku će pridonijeti Alfonso koji će platiti svadbu i odijelo Harpagonu.

Mjesto događanja je Pariz u 17. st., Harpaganova kuća.

Ideja- ismijavanje škrtosti.

Zadatak: Pročitaj djelo u cijelosti i protumači ponašanje likova.

Usporedi radnju Plautova Škrca.

Prosvjetiteljstvo u europskim književnostima

Razdoblje je u 18. st. koje se razvija ponajprije u Francuskoj.

Prosvjetiteljima je cilj prosvjeteliti narod, a presudan je utjecaj filozofije racionalizma po kojoj se vjeruje u ono što je razumom objašnjivo.

Značajke:

Pisci se okreću suvremenosti, nastoje da književna djela imaju prosvjetiteljsku ulogu, da poučavaju i odgajaju čitatelje protiv praznovjerja, autoriteta, crkve, za demokratičnost i slobodu.

Najznačajnije djelo je Francuska Enciklopedija, što je odraz povjerenja u napredak, znanje, tradiciju i um.

Predstavnici: **Voltaire (Volter), Diderot (Didro), Rousseau (Ruso)...**

Voltaire: Candide ili optimizam

Djelo je najčitaniji roman, remek-djelo prosvjetiteljske epohe.

Glavni lik **Candide**-(bijel, čist) iskren, naivan, živi u Vestfaliji, zbog ljubavi prema barunovoj kćeri **Cunegondi** protjeran je.

Kasnije doživljava sve nevolje, otimaju ga, bježi, svugdje nalazi nepravdu, zločine i bijedu(uhićenje, potres, inkviziciju, susreće voljenu i učitelja, gubi je, ubija) na kraju se svi nađu, nastane na imanju živeći mirnim životom, zadovoljni da obrađuju svoj vrt.

Ostali likovi: Pangloss (onaj koji zna sve jezike) Candidov učitelj koji zastupa filozofiju njemačkog filozofa Leibniza da je sve dobro u najboljem od mogućih svjetova, zastupa optimizam po kojem Candid pokušava tumačiti sve što doživljava, Cunegondin brat, sluga Cacambo, filozof Martin...

racionalizam-
vjerovanje u
svemoć razuma

Mjesta radnje: Vestfalija, Nizozemska, Lisabon, Paragvaj, Eldorado, Francuska, Carigrad, Mramorno more...

Roman je i **parodija pustolovnih romana**(fantastični i dinamični elementi),

zabavan je, poučan i kritičan.

Jedna od pouka: čovjek spoznaje svijet samo na temelju vlastitog iskustva.

Zadatak: Pročitaj ulomak iz udžbenika i odgovori na pitanja.

Prosvjetiteljstvo u hrvatskoj književnosti

Prevladava u 18. st. i ima više centara: Dalmacija, Slavonija, sjeverna Hrvatska.

Značajke: **ističe se važnost prosvjete i kulture, književnost ima ulogu moralnog, vjerskog i nacionalnog prosvjećivanja.**

Supostoji više stilova: barok, klasicizam, prosvjetiteljstvo, a razvijena je književnost na latinskom jeziku. Najčešće se piše štokavskim narječjem, ikavskim govorom i deseteračkim stihom.

**Pisci: Andrija Kačić Miošić , Filip Grabovac - Dalmacija
Matija Antun Relković, Matija Petar Katančić - Slavonija
Tituš Brezovački – sjeverna Hrvatska**

M. A. Reljković: Satir iliti divji čovik

Reljković je bio u zarobljeništvu u Pruskoj gdje je upoznao prosvjetiteljske ideje i pretočio ih u epski spjev. Za glavni lik uzeo je mitološko biće satira kojega Slavonac susreće u šumi sijekući drva. Satir mu govori što je loše u načinu života Slavonaca – zaostali turski običaji, slabo gospodarenje, neracionalnost, i predlaže mu kako to treba promijeniti - preduvjeti su marljivost, obrazovanje i pobožnost. Stih je 10-erac, jezik ikavska štokavština.

Zadatak: 1.Na ulomku odrediti osnovne motive i stav pisca.
2.Istraži osnovne motive ulomaka u udžbeničkoj cjelini
Prosvjetiteljstvo u hrvatskoj književnosti iz djela A. K. Miošića i T. Brezovačkog.

Romantizam

Javlja se u europskim zemljama krajem 18. st., a punu afirmaciju

satir- čest lik kojeg pisci uzimaju da govore u njihovo ime

<p>doživljava 1800.-1830. Bitni povijesni događaji su Francuska buržoaska revolucija 1789. g. i građanski pokreti kod europskih naroda. Pretečom se smatra J. J. Rousseau s romanom Julija ili Nova Heloiza. Ime je dao njemački pjesnik Novalis, riječ romantično znači nestvarno, neobično, idilično. Značajke: suprotstavlja se klasicističkom racionalizmu, u 1. plan stavlja pojedinca i slobodu, pjesnik je božanstvo, oslanja se na maštu i osjećaje, zanima se za folklor, prirodu, daleke i nepoznate krajeve, ističe živopisnost (nepravilnost), individualnost i originalnost, a pesimističan ton odraz je općeg razočaranja i naziva se svjetskom boli tzv. weltenschmerz. Teme: - intimne, okultne i mistične, daleki i nepoznati krajevi, nacionalno-povijesne, odmetništvo i sukob sa zakonom. Književne vrste: lirske pjesme, lirski elementi prodiru u epiku i dramu, poema, balade, bajka i detektivske priče, povijesni i ljubavni romani. U lirskom izrazu naglašena je metaforičnost i muzikalnost, likovi su osamljenici ili buntovnici, naglašeno pozitivni ili negativni.</p> <p>Njemački romantizam: Predromantičarski pokret Sturm und Drang (oluja i nagon) pobuna je protiv racionalizma i sputanosti osjećaja. Pisci: J. G. Herder- skuplja narodne umotvorine, J. W. Goethe – piše romane, drame i lirske pjesme, F. Schiller – piše drame...</p> <p>Engleski romantizam: Počinje radom jezerskih pjesnika koji žive u prirodi, a glavni predstavnik je W. Wordsworth – pjesnik prirode, piše se pjesništvo grobljanskog ugođaja. Romani su često s mistično-fantastičnom radnjom u egzotičnim zemljama tzv. gotički roman. Najvažniji pisac tog doba je G. G. Byron. Povijesne romane piše W. Scott.</p> <p>Francuski romantizam: Preteča je J. J. Rousseau, od pjesnika najznačajniji je A. de Lamartine, a od romanopisaca V. Hugo.</p> <p>Ruski romantizam: Istaknuti predstavnici su A. S Puškin i M. J. Ljermontov koji pišu o tzv. suvišnim likovima. Američka književnost: E. A. Poe piše horor priče, začetnik je detektivske priče.</p>	<p>romantično- nestvarno, idilično</p> <p>werterizam- naglašena osjećajnost, sklonost samoubojstvu po liku Goetheova romana Patnje mladog Werthera</p> <p>bajronizam- prividni nemar prema svijetu i društvu (u Byronovu djelu)</p>
--	---

J. W. Goethe: Patnje mladoga Werthera

To je epistolarni ljubavni roman (u formi pisama)

Glavni lik mladić **Werther**- osamljenik, osjećajan, voli umjetnost, prirodu, ubija se zbog neostvarive ljubavi. Zaljubljen je u lijepu i pametnu djevojku **Lottu** koja je zaručena s Albertom s kojim je Werther prijatelj. **Albert** je pozitivan, racionalan, poslovan, Lotta ga ne može iznevjeriti jer mu je dala riječ. Werther jedino rješenje vidi u samoubojstvu, želi da ga sahrane u prirodi gdje je najviše boravio. Veći dio sadržaja saznajemo iz pisama glavnog lika prijatelju Wilhelmu, a manji dio iz dnevničkih zapisa i riječi izdavača čitatelju. Lirsko u romanu: osjećajnost, opisi interijera, eksterijera i unutarnjih proživljavanja, autobiografski elementi. Socijalne karakteristike- odnos Werthera i zbilje, on je neshvaćen.

Zadatak: Pročitaj djelo u cijelosti i protumači što je romantičarsko.

Goethe(1749.-1832.)

Goethe je najveći i najsvestraniji njemački književnik, klasik romantizma.

Prijatelj je s Herderom i Schillerom, sudjeluje u pokretu Sturm und Drang te

zagovaraju povratak k prirodi i slobodu osjećaja.

Preveo je našu baladu Hasanaginicu na njemački jezik (misao-svjetska književnost kao opće dobro).

Djela: **Patnje mladoga Werthera- roman, Ifigenija- tragedija; Rimske elegije- poezija; Faust- dramska pjesma...**

E. A. Poe: Gavran

Gavran je **poema** koja pripada okultno-mističnoj tematici.

Sastavljena je od 18 sestina s refrenom: „Nikad više“.

Govori o usamljenosti, razočaranosti i boli lirskog subjekta zbog smrti voljene žene.

Mistično- ponoć, pjesnik proučava stare prašnjave knjige, gavran kuca i ulazi.

Gavran je simbol zla, prokletstva i smrti, mračna sila koja guši razum i uništava nadu i vjeru u budućnost, on refrenom ističe nemogućnost sreće.

Prisutni lirski, epski i dramski elementi.

Lirsko: osjećajnost, misaonost, metaforičnost, stih naglašeno muzikalan, dvostruko rimovan.

Epski elementi su likovi pisac i gavran, a dramski napetost i dijalog.

Zadatak: 1.Pročitaj poemu i odredi osnovne motive i izraz.

okultno-mistična
tematika-
tajanstvena,
mistična

2. Na ulomcima iz udžbenika upoznaj romantičarsku dramu Razbojnici, pojam bajronizam iz Putovanja Childea Harolda, pjesništvo A. de Lamartina i Puškinovu pjesmu Trenutka još se sjećam.

Ilirizam- hrvatski narodni preporod

Ilirizam traje 1830.-1843.

Cilj- ujediniti sve južne Slavene, konačni cilj sveslavenstvo tzv. panslavizam.

Pokretač je **J. Drašković**, a vođa **Lj. Gaj**.

Početna etapa – jezično ujedinjenje Hrvata

Lj. Gaj piše prvi hrvatski pravopis – **Kratka osnova horvatsko-slavenskoga pravopisanja, 1830.**, uvodi dijakritičke znakove (bez ć i dž)

1835. pokreće novine na kajkavskom narječju- **Novine horvatske** s prilogom **Danica horvatska, slavonska i dalmatinska**, za 1 godinu prihvaća štokavsko narječje i preimenuje ih u **Ilirske narodne novine** i **Danicu ilirsku**.

Intenzivan je kulturni rad.

1840.-1860. dolazi do razilaženja među čelnicima ilirskog pokreta:

Gaj zahtijeva ostvarenje političkog cilja, a **S. Vraz** ustraje na kulturnoj djelatnosti te pokreće časopis Kolo 1842. i okuplja jedan dio iliraca.

1843. I. Kukuljević Sakcinski održao 1. govor na hrvatskom jeziku u Saboru.

1843. vlast zabranjuje ilirsko ime, novine postaju **Narodne novine** i **Danica Horvatska...** - pokret se sveo na okvire Hrvatske.

Ostvarenja:

Probuđena nacionalna svijest u Hrvata, dogovoren jedinstveni književni jezik (štokavsko narječje, ijekavski govor) i pravopis, otvorene narodne čitaonice i Matica ilirska (danas Matica hrvatska), osnovana katedra za hrvatski jezik, započela je novija hrvatska književnost...

Najvažniji predstavnici: **P. Štoos, A. Mihanović, P. Preradović, S. Vraz, I. Mažuranić, M. Mažuranić, I. K. Sakcinski, M. Smodek, A. Nemčić, D. Demetar...**

Veliku važnost imaju domoljubne pjesme tzv. **budnice i davorije**- primjer: Horvatska domovina (himna) i Horvatov sloga i zjedinjenje (Još Hrvatska ni propala).

Naziv hrvatski narodni preporod kao književno razdoblje obuhvaća vrijeme 1830.-1860. U Hrvatskoj ne govorimo o romantizmu, iako ima romantičarskih značajki zato jer je književnost u službi buđenja

naziv- ilirski po mišljenju da su Hrvati potomci Ilira.

djakritički znakovi: č, ć, dž, đ, ž, š

davorije- po slavenskom bogu rata-pjesme

nacionalne svijesti.

borbene
intonacije,
borbenije od
budnica

I. MAŽURANIĆ (1814. – 1890.)

Značajna politička osoba: 1. ban pučanin, reformirao školstvo i upravu.

Kao književnik istaknuti je predstavnik ilirizma – hrvatskog romantizma, nadopunio 14. i 15. pjevanje „Osmana,, I. Gundulića, napisao brošuru, „Hrvati Mađarom“- o političkom položaju Hrvatske i suautor njemačko-ilirskog rječnika, pisao pjesme, a najvažnije djelo mu je:

SMRT SMAIL-AGE ČENGIĆA, epsko- dramski spjev s lirskim umecima

Tema: borba kršćana protiv Turaka.

Mjesto i vrijeme radnje: C. Gora, Hercegovina, 19. st.

Likovi: Četa- kolektivni lik- Crnogorci- simbol za kršćane- simbol dobra.

Smail-aga- simbol za nasilje i tiraniju – simbol zla.

Ideja: na kraju pobjeđuje dobro, kršćani, Slaveni.

Kompozicija: 5 pjevanja- Agovanje, Noćnik, Četa, Harač i Kob
Tehnike: naracija (pripovijedanje), deskripcija (lirski opisi), dijalog
Stil: ponavljanja, poredbe, metafore, epiteti, sentence (poslovice),
glagolski oblici: aorist, imperfekt – iznimno bogatstvo izražajnih sredstava

Stih: izmjena 10-erca i 8-erca.

Inspiracija- konkretni povijesni događaj i putopis Pogled u Bosnu M. Mažuranića.

Romantičarsko: likovi- Smail-aga negativan- Crnogorci pozitivni, pejzaž, romantičarski pojam naroda i borbe za slobodu, pozitivan odnos prema tradiciji i narodnom stvaralaštvu, slikovito izražavanje.

Po značajkama ep je spoj klasicizma i romantizma, klasično ostvarenje u našoj književnosti koje uspješno povezuje staroklasičnu, dubrovačku, dalmatinsku i zapadno-europsku tradiciju hrvatske književnosti sa stilskim osobinama narodne pjesme.

Zadatak: 1. Pročitaj djelo u cijelosti i protumači temu i ideju.

2. Na tekstovima iz udžbenika upoznaj pjesništvo S. Vraza i P.

Preradovića

II. MORFOLOGIJA

Jezikoslovna disciplina koja se bavi morfemima (riječima i oblicima riječi) zove se morfologija.

Morfem- najmanja jedinica riječi koja ima značenje.

Vrste morfema po položaju u riječi- korijenski, prefiksalni i sufiksalni.

U riječima svilacØ, krajØ, razlikujemo morfeme koji služe za tvorbu novih riječi: svil-, -ac, kraj. Dakle za tvorbu novih riječi služe: korijenski, sufiksalni i prefiksalni morfemi.

Morfemi kojima se tvore nove riječi zovu se rječotvorni, leksički ili derivacijski morfemi.

Ø tzv. nulti morfem u riječima svilac, kraj nose gramatičko značenje (nominativ, jednina, muški rod) i oni riječi stavljaju u međusobne odnose (npr. u padeže ili u glagolsko lice).

Morfemi koji nose gramatičko značenje riječi ili služe za tvorbu oblika riječi zovu se oblikotvorni, gramatički ili relacijski morfemi.

Ako uzmemo riječi svilac i kraj i ispišemo nekoliko riječi srodnoga značenja.

- a) svil -ac: svil-a, svil-en, svil-kast
- b) kraj: po-kraj, kraj-olik, kraj-nji

Vidimo da je zajednički dio u riječima a) svil, a u riječima b) kraj.

Morfemi koji sadrže temeljni dio riječi zovu se korijenski morfemi. Morfem koji dolazi na kraju riječi, odnosno iza korijenskog zove se **sufiksalni morfem svil -ac**

U riječi pokraj zamjećujemo da se ispred korijenskog morfema nalazi predmetak ili prefiks po – i to je **prefiksalni morfem**.

Stoga morfeme po položaju dijelimo na: korijenski – središnji morfem, sufiksalni i prefiksalni, a po funkciji na rječotvorne i oblikotvorne.

morphe- oblik
logos- riječ

Izraz morfema zove se **morf**. Isti morfem u svim oblicima iste riječi ili u različitim riječima nema uvijek isti izraz tj. morf.

Recimo morfem rek sa sadržajem „usmeno priopćiti“ ima morfe: reč, rek, rec koji dolaze u oblicima : rečeš, rekla, recimo.

Različiti morfi koji služe kao izraz istom morfemu zovu se **alomorfi**. Prema tome morfemi reč, rek, rec , alomorfi su morfema rek sa sadržajem „usmeno priopćiti“.

Alomorfi su inačice, varijante istog morfema koji imaju isto značenje, ali drukčije glase.

Dio riječi koji nosi leksičko značenje zove se **osnova**, odnosno **oblična –morfološka osnova**.

Različiti dijelovi riječi koji se naslanjaju na osnovu zovu se (oblični) nastavci.

Riječi se na morfološkoj razini sastoje od osnove i nastavka: kopačica = kopač- ica

Dijeljenje riječi na osnovu i nastavak zove se morfološka analiza riječi, a razina na kojoj se provodi morfološka razina.

Gramatičke kategorije

Gramatička kategorija predstavlja razred(vrstu) u koji se svrstavaju pojedine riječi s obzirom na svoje gramatičke osobine.

Vrste gramatičkih kategorija:

kategorija vrste riječi- promjenjive i nepromjenjive

kategorija oblika riječi- morfološke kategorije; rod, broj, padež, lice, vid, vrijeme, način...

kategorija položaja riječi- sintaktičke kategorije

kategorija riječi- leksičke kategorije

Vrste riječi

Riječ- najmanja samostalna jezična jedinica koja ima značenje.

U hrvatskom jeziku imamo 10 vrsta riječi: **imenice, zamjenice, pridjevi, brojevi, glagoli, prilozi, prijedlozi, veznici, uzvici, čestice**. Dijele se u promjenjive i nepromjenjive. Riječi su promjenjive ako mogu pod određenim uvjetima mijenjati svoj oblik.

Promjenjive su: a) imenice, b) pridjevi, c) zamjenice, d) brojevi, e) glagoli

Nepromjenjive su riječi: a) prilozi, b) prijedlozi, c) veznici, d) uzvici, e) čestice

PROMJENJIVE
VRSTE
RIJEČI:

Gramatičke kategorije imenskih riječi: rod, broj, padež, a glagolskih: lice, vid, vrijeme, način

IMENICE

Promjenjiva vrsta riječi kojima se imenuju bića, predmeti, pojave i osjećaji. Prema značenju dijele se na:

- a) opće: služe za imenovanje bića, predmeta, pojava
- b) vlastite: služe kao ime pojedinom čovjeku, životinji, stvari , pojavi

Opće imenice dijele se na pojedinačne, zbirne i gradivne (biljka, cvijeće, srebro)

Gramatička obilježja imenica su: rod, broj i padež

Rod: gramatička kategorija – može biti muški, ženski i srednji

Broj: morfološka kategorija – jednina i množina

Padež: morfološka kategorija kojom se izriču različiti odnosi među riječima : nominativ, genitiv, dativ, akuzativ, vokativ, lokativ, instrumental. Promjena riječi po padežima naziva se **deklinacija ili sklonidba**

PRIDJEVI

Pridjevi su riječi koje pobliže označavaju imenice, izražavaju različite osobine bića, stvari i pojava. Po značenju dijele se na:

opisne, gradivne i posvojne

- a) **opisni ili kvalitativni** pridjevi označavaju kakvo je što. (More je duboko i plavo)
- b) **gradivni ili materijalni** pridjevi označavaju od čega je što (Sat je zlatan, limen.)
- c) **posvojni ili posesivni** označavaju čije je što (kuća je bakina)

Gramatička obilježja pridjeva su rod, broj i padež.

Pridjevi mogu biti u **određenom i neodređenom** obliku.

Određenim pridjevom se predmet identificira, utvrđuje se *koji je* (žuti kaput)

Neodređenim pridjevom se predmet kvalificira, utvrđuje se *kakav je* (žut kaput)

Komparacija pridjeva:

Uspoređivanje osobina dvaju predmeta naziva se **komparacija ili stupnjevanje**: kompariraju se u pravilu samo opisni pridjevi.

1. imenske riječi- imaju kategorije roda, broja i padeža:

imenice

pridjevi

Komparacija ima tri stupnja:

- a) **pozitiv ili prvi stupanj** – oblik kojim se iskazuje samo o kojoj je osobini riječ - tvrd
- b) **komparativ ili drugi stupanj** – oblik kojim se iskazuje da neki predmet ima osobinu u većoj mjeri - tvrđi
- c) **superlativ ili treći stupanj** – oblik koji izriče da neki predmet po nekoj osobini nadmašuje sve ostale - najtvrđi

Komparativ se tvori tako da se na pozitiv dodaju nastavci –i, -iji, -ši.

Pred tim se nastavcima osnovni slog krati (bijel- bjelji)

Superlativ se tvori tako da se komparativu doda predmetak (prefiks) naj- (bolji – najbolji)

ZAMJENICE

Zamjenice su riječi koje zamjenjuju imenice ili upućuju na ono što je označeno imenicama. Gramatičke kategorije su im: rod, broj, padež.

Po funkciji razlikujemo:

- a) imeničke – koje zamjenjuju imenice i odgovaraju na pitanje tko? Što?
- b) pridjevske - koje zamjenjuju pridjeve, u rečenici dolaze kao dodatak imenicama i odgovaraju na pitanja koji?, čiji?, kakav?, kolik (Čija je torba? Torba je moja.)

Po značenju zamjenice se dijele na: lične, posvojne, povratna, povratno-posvojna, pokazne, upitne, odnosne i neodređene

zamjenice

BROJEVI

Brojevi su djelomično promjenjive riječi kojima se izriče koliko čega ima ili koje je što po redu.

Brojevi koji izriču točnu količinu čega zovu se **glavni brojevi**: jedan, dva , pet...

Brojevi koji izriču koje je što po redu zovu se **redni brojevi**: prvi, drugi, peti...

Od glavnih brojeva vlastitu promjenu imaju: jedan, dva, tri, četiri.

Stotina, tisuća i milijarda mijenjaju se kao imenice ženskog roda, a milijun i trilijun mijenjaju se kao imenice muškog roda.

Ostali se glavni brojevi ne mijenjaju.

Jedan se mijenja kao neodređeni pridjev i ima sva tri roda i oba broja.

Broj dva, tri, četiri mijenjaju se ovako:

N A V dva   dvije   tri   četiri

brojevi

G   dvaju   dviju   triju   četiriju
D L I   dvama   dvjematrima   četirima

Redni brojevi se mijenjaju kao određeni pridjevi: prvi, prvoga, prvomu itd.
Riječi koje su po obliku imenice, a po značenju brojevi nazivaju se brojevne imenice. To su dvojica, trojice, troje, petoro itd.
Brojevni pridjevi su po obliku pridjevi, po značenju brojevi: dvojica, troja, četvera...
Brojevni prilozi su po obliku prilozi, po značenju brojevi: desetak...

GLAGOLI

Glagoli su riječi kojima se izriče radnja, stanje ili zbivanje.

Po značenju razlikujemo: glagole stanja, radnje i zbivanja

- glagoli radnje– označavaju hotimično i namjerno djelovanje (bacati, trčati, pisati)
- glagoli zbivanja– označavaju nehotimično, nenamjerno djelovanje kome su uzročnici prirodni zakoni (bujati, cvasti, rasti)
- glagoli stanja– označavaju stanje u kojem se ništa ne zbiva (stanovati, ležati, ljetovati)

Glagoli po vidu su: svršeni i nesvršeni

- nesvršeni izriču radnju koja u određenom vremenu još nije svršena (bacati, plesati, jesti)
- svršeni izriču radnju koja je u određenom vremenu već svršena (baciti, isplesti, najesti)

Glagoli po predmetu radnje su prijelazni, neprijelazni i povratni

- prijelazni glagoli– uza se imaju imenicu u akuzativu kao predmet radnje (Dječak jede jabuku)
- neprijelazni glagoli- uza se nemaju imenicu u akuzativu na koju bi prelazila radnja (Ptica je poletjela prema nebu)
- povratni glagoli – uz sebe imaju povratnu zamjenicu se (ošišala se.)

Jednostavni glagolski oblici su **infinitiv, prezent, aorist, imperfekt, imperativ, glagolski pridjevi, glagolski prilozi**

2. glagolske riječi- imaju kategorije lica, vida, vremena, načina...

glagoli i

glagolski oblici

- a) **infinitiv – neodređeni** glagolski oblik (ne daje se nikakva informacija o rodu, broju i licu), završava na ti (pjevati, plesati, jesti) i íci (íci, naći reći)
- b) **prezent** ili sadašnje vrijeme tvori se od svršenih i nesvršenih glagola nastavcima – em, -jem, - im,- am (rastem, krijem, lovim, čitam)
- c) **aorist** ili prošlo svršeno vrijeme. Tvori se od svršenih glagola nastavcima –oh, -e,- e,-osmo, -oste,- oše ili –h, ø,ø, - smo, -ste, - še (bih, bi, bi, bismo, biste, biše)
- d) **imperfekt** je prošlo nesvršeno vrijeme. Tvori se od nesvršenih glagola nastavcima –ah, -aše, -aše, -asmo, aste, -ahu; -jah, -jaše, -jaše, -jasmo, -jaste, -jahu; -ijah, -ijaše, -ijaše, -ijasmo,-ijaste, -ijahu (bijah, bijaše, bijaše, bijasmo , bijaste, bijahu)
- e) **imperativ** ili zapovjedni način tvori se od infinitivne ili prezentske osnove nastavcima Ø, -mo, -te; -j, -jmo, -jte,; -i, -imo, -ite; -ji, ji, -jimo, -jite (/, nosi, neka nosi, nosimo, nosite, neka nose)
- f) **glagolski pridjevi**: radni i trpni. Radni se tvori nastavcima o, la, lo; li, le, la (rekao, rekla, reklo; rekli, rekli, rekla) – trpni se tvori nastavcima n, na, no, ni, ne, na – t, ta, to, ti, te, ta (udaren, udarena, udareno, udareni, udarene, udarena)
- g) **glagolski prilozi**: sadašnji i prošli g. prilog sadašnji tvori se od nesvršenih glagola i to tako da se u 3. licu množine prezenta doda nastavak –ći. Idu + ćí = idući; glagolski prilog prošli tvori se tako da se infinitivnoj osnovi doda nastavak -vši ili –avši (baci+vši = bacivši)

Složeni glagolski oblici su: perfekt, pluskvamperfekt, futur I., Futur II., kondicional I. , kondicional II., pasiv

Perfekt je prošlo vrijeme složeno od glagolskog pridjeva radnog i nenaglašenog prezenta pomoćnog glagola biti (pjevao sam, bio sam)

Pluskvamperfekt je pretprošlo glagolsko vrijeme složeno od perfekta ili imperfekta pomoćnog glagola biti i glagolskog pridjeva radnog (bijah pjevao, bio sam pjevao)

Futur I je buduće vrijeme koje se tvori od nenaglašenog prezenta pomoćnog glagola htjeti i infinitiva glagola (ja ću doći , ja ću biti)

Futur II (egzaktni) je predbuduće vrijeme složeno od glagolskog pridjeva radnog i svršenog prezenta glagola htjeti (budem dolazio)

Kondicional je glagolski način kojim se među ostalim izriču pogodbe, pa se zove i **pogodbeni način**.

<p>Kondicional prvi ili sadašnji tvori se od glagolskog pridjeva radnog i aorista pomoćnog glagola biti (bih pjevao)</p> <p>Kondicional drugi ili prošli tvori se od glagolskog pridjeva radnog i kondicionala I. pomoćnog glagola biti (bio bih ostao)</p> <p>Pasiv ili trpni glagolski oblik tvori se od glagolskog pridjeva trpnog i od oblika glagola biti i bivati (biti nošen, bivam nošen)</p> <p>NEPROMJENJIVE su riječi:</p> <p>a) prilozi, b) prijedlozi, c) veznici, d) uzvici, e) čestice</p> <p>prilozi- djelomično promjenjiva vrsta riječi koja označava okolnosti radnje: mjesta, vremena, načina, uzroka ...</p> <ul style="list-style-type: none"> ● prilažu se najčešće glagolima, pa pridjevima, imenicama i priložima ● odgovaraju na pitanja: gdje? kamo?kuda? kada? otkada? kako? zašto?... ● mijenjaju se samo načinski prilozi – imaju komparaciju: dobro, bolje, najbolje ● razlikuju se od pridjeva srednjeg roda jer odgovaraju na pitanje kako? (pridjevsko pitanje- kakvo?) <p>prijedlozi- nepromjenjiva vrsta riječi koja označava odnose među imenicama: do, iz, na, nad, o, po, pod, duž, među, prema ...</p> <p>veznici- nepromjenjiva vrsta riječi koja povezuje riječi i rečenice: i, pa, te , ni, niti, ili, a, ali, nego, već, no, samo, dakle, zato, stoga ...</p> <p>čestice (riječice, partikule) – nepromjenjive riječi kojima preoblikujemo značenje riječi i rečenica: da, na, zar, li, neka, baš, bar, čak, ma ...</p> <p>uzvici- nepromjenjive riječi kojima imenujemo osjećaje i raspoloženja: jao!, au! ...</p> <ul style="list-style-type: none"> ● često se osjećaju kao samostalne riječi pa se u pismu odvajaju zarezom ili uskličnikom <p>Morfologija i pravopis Pravopisna problematika iz područja morfologije odnosi se na pisanje velikog i malog slova, sastavljeno i rastavljeno pisanje riječi, pisanje</p>	<p>Nepromjenjive riječi ne mijenjaju svoje oblike:</p> <p>Prilozi</p> <p>Prijedlozi</p> <p>Veznici</p> <p>Čestice</p> <p>uzvici</p>
---	---

riječi iz drugih jezika, pisanje kratica- proučava se i usvaja kroz sve godine obrazovanja.

Morfološka sinonimija i homonimija

Sinonimija- pojava kada se jedno značenje izražava s više nastavaka:

pr. L. prvom, prvome, prvomu

Homonimija- više značenja izražava se jednim nastavkom: pr. D., L. i I.ženama

Morfostilistika i morfostilem

Morfostilem- posebno izražajan oblik riječi.

Morfostilistika- stilistička grana koja proučava izražajnost oblika riječi: stilska obilježja padežnih oblika, vremena, načina i ostalih oblika.

Pr. sufiksima za umanjenice i uvećanice izražavamo negativna ili pozitivna značenja- leptirić, lopovčić, nosina....

Relativna uporaba glagolskih vremena i stilistica kondicionala i imperativa- pojave su kojima se bavi morfostilistika.

Glavne značajke oblikotvornog ustrojstva narječja

Svako od hrvatskih narječja- kajkavsko, čakavsko i štokavsko rasprostranjeno je u određenom dijelu Hrvatske i odlikuje se po morfološkim osobitostima u odnosu na druga narječja.

Kajkavsko narječje

Upitne zamjenice: gdo, do, što, koji, ki, **kaj**, kej, ili ke

Karakteristike:

a) glasovi:

- ne provodi se sibilizacija (nogi)
- javlja se tkz. protetičko v (vučiti)
- l na kraju sloga ostaje (došel)

b) oblici i sintaksa:

- u mnogim su se govorima sačuvali stari oblici za padeža (npr. genitiv množine imenica ženskog roda ima nulti nastavak: knjig)
- u 3. licu množine prezenta glagoli proširuju osnovu s -ju (moreju)
- česte su umanjenice (kokotiček)

c) leksik:

- česti su germanizmi

Čakavsko narječje

Upitne zamjenice: ki, **ča**, ca,

Karakteristike:

a) glasovi:

- zamjena glasova - m na kraju nastavka sa n (zvirin), lj sa j (jubav)
- gubljenje glasova (meu)
- na mjestu slogotvornog r pojavljuje se vokal (parst)

b) oblici i sintaksa:

- infinitiv glagola gubi krajnje i (pivat)
- sažeti su oblici posvojnih i upitno – odnosnih zamjenica (ki-koji)

c) leksik

- česti su talijanizmi

Štokavsko narječje:

Upitne zamjenice: tko, **što**

Karakteristike:

a) glasovi:

- gubljenje glasova (oću)
- glas h ponekad se zamjenjuje drugim glasom (kruv)
- stezanje ao u o ili a (poso, posa)

b) oblici i sintaksa:

- u većini se govora ne razlikuje uporaba određenog i neodređenog oblika
- infinitiv glagola često gubi krajnje i (pjevat)
- konstrukcija za + infinitiv (dobro za jesti)

IV. POVIJEST JEZIKA

Hrvatski jezik od 16. do kraja 18. stoljeća.

16. st. je zlatni vijek svjetovne dalmatinsko-dubrovačke književnosti. Među hrvatskim književnicima od Zadra preko Splita i Hvara do Dubrovnika ostvaruju se osobne, književne i književnojezične veze. Tada govorimo o **književnom jeziku štokavske osnovice u Dubrovniku i čakavskom u Dalmaciji, a na sjeverozapadu razvija se kajkavska književnost.**

Na samom kraju ovog razdoblja **1595. godine, objavljen je u Veneciji prvi samostalno tiskani hrvatski rječnik, i to hrvatskog autora Šibenčanina Fausta Vrančića « Dictionarium quinque...» (Rječnik pet europskih jezika: latinski, talijanski, njemački, dalmatinsko i mađarski).**

17. st.

U ovom razdoblju nastaje **prva hrvatska gramatika Pažanina Bartula Kašića «Institutionum...»**, tiskana 1604. godine u Rimu. Osnova joj je čakavska, ali u njoj ima i štokavskih elemenata.

U **Dubrovniku** prevladava **новоštokavska ijekavica**, a sve se više ostvaruju uvjeti za prihvaćanje štokavštine i kod pisaca čakavaca u južnoj Hrvatskoj.

Najveći kajkavski književnik u 17. st. Juraj Habdelić izdao je 1670. kajkavski rječnik s nešto nekajkavskih riječi pod naslovom Dikcionar ili reči slovenske.

Zanimljiv je jezik ozaljskog književnog kruga koji njeguje mješoviti tip književnoga jezika- elementi triju narječja (Zrinski, Frankopani)

18. st.

Za ovo razdoblje značajno je **oblikovanje novoštokavštine kao jezičnog standarda većine Hrvata.**

Broj se škola i školovanih ljudi povećava, objavljuju se školski udžbenici, opća kulturna razina raste. U težnji da osvoje što širi krug čitatelja, u svojem stvaralaštvu, pisci se služe oblicima i jezičnim izrazom narodnog stvaralaštva.

Druga polovica 18. stoljeća i prva polovica 19. stoljeća doba je pojačane jezikoslovne djelatnosti. Pojavljuju se nove gramatike i rječnici, a osnivaju se i komisije za uređivanje latinične grafije (slova),

Matija Antun Reljković objavljuje 1767. godine «Novu slavonsku i nimačku gramatiku».

U Dubrovniku je 1806. objavljena gramatika Franje Marije Appendinija «Gramatica della lingua Illirica».

U ovom razdoblju nastaje i *prijevod Svetog pisma Matije Petra Katančića* koji je dovršen 1815., a objavljen u Budimu 1831. To je prvi hrvatski tiskani prijevod cjelokupnoga Svetoga pisma.

19. st.

Sve je Hrvate u jednom jeziku i u jednoj grafiji (slova) ujedinio Ljudevit Gaj. On je izdao u Budimu 1830.» *Kratku osnovu horvatsko– slavenskoga pravopisanja*».

Gaj i ilirci nastojali su da u književnom jeziku ujedine sve Južne Slavene. Zato su hrvatski jezik nazvali ilirskim.

Najpoznatiji jezikoslovci toga vremena su Vjekoslav Babukić (napisao gramatiku) i Antun Mažuranić.

Tada je snažno djelovala *zagrebačka filološka škola*, a njezini najznačajniji predstavnici bili su gramatičar i književnik Adolf Veber Tkalčić i Bogoslav Šulek. U to su doba djelovale *zadarska filološka škola i riječka filološka škola*. Sve tri filološke škole imale se svoje jezične favorite i to izaziva međusobne sukobe.

1850. u Beču održan je sastanak na kojem su sudjelovali Vuk Stefanović Karadžić i njegov sljedbenik Đuro Daničić (iz Srbije), a od Hrvata Ivan Mažuranić, Ivan Kukuljević i dr. Bečkim književnim dogovorom određene su osnovne smjernice zamišljenog razvoja književnog jezika.

III: JEZIČNO IZRAŽAVANJE

Životopis

Životopis ili biografija je tekst u kojem se opisuje život neke osobe.

Autobiografija je osobni životopis.

Primjeri biografija su nam životopisi pisaca uz lektirna djela.

Životopis ili curriculum vitae- dokument s autobiografskim podacima koji se prilaže molbi za zaposlenje.

Podaci: osobni, naobrazba, strani jezici, usavršavanje, dokvalifikacija, radno iskustvo- trebaju biti pregledno i uredno raspoređeni po papiru.

Prikaz

Prikaz je kratak izvještaj i kritička ocjena nekog predmeta, umjetničkog ili znanstvenog djela.

Vrste prikaza:

1. **obavijesni** - sažetak (**rezime**) i bilješka (**anotacija**)

-jezgrovito se izvješćuje o najvažnijim podacima:

autoru, djelu- temi sadržaju, kompoziciji, materijalu, tehnici, stilu, jeziku

2. **kritički**- sustavno, kritički prosuđuje dijelove i djelo u cjelini

Po oblicima izražavanja: usmeni i pisani prikaz

Usmeni - ima slušatelja i predstavljača

Vrste usmenog prikaza: - **novinarski** (radijski, televizijski...) i

stručni

Pisani - upućen čitateljima, podliježe pravilima pisanog jezika

Upućivanje (instrukcija)

Vrsta teksta kojim se nizom pravila postupno dovodi do nekog cilja.

Stilske značajke: objektivnost, usmjerenost na sadržaj, sistematičnost, upotreba određenih glagolskih oblika- prezent, futur, kondicional, imperativ..., stručno nazivlje, kratice.

Vrste: upute o rukovanju napravama, aparatima, vozilima, o uporabi lijekova, o ponašanju...

Pismo

Vrsta pisanog teksta namijenjena nekome.

Osnovne vrste- osobno i poslovno pismo.

Opis običnog poslovnog pisma:

Zaglavlje (naziv i adresa pošiljatelja) može se pisati i s lijeve i s desne strane (prema nekim teoretičarima poslovnih komunikacija, desna je strana uočljivija od lijeve). Ispod zaglavlja s lijeve je strane malim razmakom napisan **naziv (i adresa) primatelja**.

Nadnevak se piše razmakom potpisa ispod zaglavlja (ukoliko je zaglavlje smješteno s desne strane).

Predmet se piše malim razmakom kao i prva rečenica u tekstu. Svaka sljedeća rečenica također se piše malim razmakom.

Tekst (**sadržaj**) je podijeljen na odlomke.

Iza sadržaja razmakom potpisa piše se **potpis**, a u razini s tiskanim imenom i prezimenom malim razmakom piše se **privitak**.

Dijelovi poslovnoga pisma:

Zaglavlje, naziv i adresa primatelja, naziv i adresa pošiljatelja, mjesto i nadnevak, predmet, sadržaj, potpis i privitak.

Značajke izraza poslovnoga pisma: urednost, jasne i precizne misli, pravopisna pravilnost izraza.

Skica običnog poslovnog pisma:

NADNEVAK

Predmet

ZAGLAVLJE

PRIMATELJ

s _____
a _____
d _____
r _____
ž _____
a _____
j _____

PRIVITAK

POTPIS

POPIS LEKTIRE:

1. M. Cervantes: **Don Quijote** (ulomci)
2. W. Skaspeara: **Hamlet**
3. M. Marulić: **Judita**
4. Hrvatski renesansni autori: Lucić-**Robinja**, Zoranić-**Planine**, Hektorović- **Ribanje i ribarsko progovaranje**-izbor
5. M. Držić: **Dundo Maroje**
6. I. Gundulić: **Suze sina ratmetnoga, Dubravka, Osman**-izbor
7. Moliere: **Škrtac**
8. J. W. Goethe: **Patnje mladog Werthera**
9. F. Schiller: **Razbojnici**
10. G. G. Byron: **Putovanje Childea Harolda** (ulomak)
11. E. A. Poe: **Ubojstva u Ulici Morgue**
12. I. Mažuranić: **Smrt Smail-age Čengića**

PITANJA:

I. KNJIŽEVNOST:

Znati književna razdoblja u Europi i Hrvatskoj - renesansa, barok, klasicizam, prosvjetiteljstvo, romantizam i ilirizam: objasniti značajke (trajanje, teme, vrste, stil), pisce predstavnike i djela, interpretirati književna djela iz propisanog programa, pročitati i interpretirati lektirna djela.

II. JEZIK- MORFOLOGIJA:

Znati definirati morfološke kategorije: vrste riječi i njihove oblike, prepoznati na tekstu i funkcionalno ih rabiti te činjenice o povijesti jezika od 16. do 19. st.

III. IZRAŽAVANJE

Moći prepoznati, razlikovati i samostalno napisati navedene vrste tekstova: životopis, prikaz, upućivanje, pismo.

--	--